

Дзіцячая мастацтва

Год выдання 37-ы
№ 92 [2258]
22 лістапада 1968 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

50 год БССР
НАСУСТРАЧ
САВУНАМУ
ЮБІЛЕЮ

ГАСЦІННАСЦЬ СУСТРЭЧ, ШЧЫРАСЦЬ ПАЧУЦЦЯЎ

ДНІ МАГІЛЁўСКОЙ ВОБЛАСЦІ У МІНСКУ

Ужо ў каторы раз сталіца ардэнаўноснай Беларусі сардэчна сустракае пасланцаў абласцей. На гэты раз з рапартам аб сваіх поспехах і дасягненнях у Мінск прыбылі прадстаўнікі Прыдняпроўскага краю. У складзе якой і савецкай работнік, перадачнік прамысловасці, сельскай гаспадаркі і будаўніцтва, дзесяць членаў культуры і мастацтва, шматлікія калектывы мастацкай самадзейнасці, лектары абласнога аддзялення таварыства «Веды» — усяго 1200 чалавек.

Мінчане сустракалі магільчан на вакзале 18 лістапада кветкамі і хлебам-салом, моцнымі поціскамі рук і сардэчным абдыманнем. Там жа адбыўся шматлюдны мітынг. З транспарантамі і сцягамі, здарыліся ў працоўных буднях, госці прайшлі вуліцамі сталіцы, усклалі яны да помніка У. І. Леніну і да абеліска Перамогі.

19 лістапада дэлегацыя працоўных Магілёўскай вобласці была прынята ў Мінскім гаркоме КПБ і выканаме гарадскога Савета дэпутатаў працоўных. Вечарам у памяшканні Дзяржаўнага філармоніі адбылося ўрачыстае адкрыццё Дзён Магілёўскай вобласці ў Мінску. Са словамі павагі і любові да магільчан, мужных у барацьбе з ворагамі, нястомных у мірнай працы, да той зямлі, якая дала Радзіме многія дзесяткі вядомых на ўсю краіну дзяржаўных і партыйных дзеячоў, вучоных і палкаводцаў, звярнуліся старшыня выканкома гарсавета М. Кавалёў, электралабарантаў завода імя Кастрычнікаў рэвалюцыі Л. Манулік, доктар гістарычных навук, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР Н. Камарская, пісьменнік П. Кавалёў, студэнтка Мінскага медыцынскага інстытута Г. Міхнева.

Са словамі ў адказ выступіў першы сакратар Магілёўскага абкома партыі Г. Крыўлін. Ён падзякаваў мінчанам за цёплы прыём і расказаў аб поспехах у развіцці ўсіх галін прамысловасці, сельскай гаспадаркі, будаўніцтва, культуры Магілёўшчыны за 50 гадоў Савецкай улады.

— Мы рады наведанні мінчанам, — гаворыць ён, — што 6 лістапада, напярэдадні 51 гадавіны Вялікага Кастрычніка доследная ўстанова лаўсанавага камбіната ўжо дала першы беларускі лаўсан. У гонар слаўнага юбілею рэспублікі мы назвалі яго «Юланам».

Затым адбыўся вялікі канцэрт калектываў мастацкай самадзейнасці Магілёўшчыны. Шмат было ў гэтым канцэрте нумароў, выкананых амаль на прафесійным узроўні. Але, бадай, ніводзіць з іх не выклікаў столькі захаплення і гарачых апладысмантаў, як беларуская народная песня «Ой, там на тэры, на базары». Яе вельмі шчыра і галасіста, з гумарам і задорам выканаў народны хор дарак Варатынскага сельскага клуба Бабруйскага раёна. Запела сама кіраўнік хору Вольга Дашкоўская.

Вельмі парадоваў ансамбль «Вяснянка» Дома культуры аўтазавода імя Кірава (мастакі кіраўнікі М. Дудчэнка, С. Сяўкі, даспівальніца А. Сяўкі) ў народным духу паказаў іх хараграфічную кампазіцыю «Беларуская вясельная».

20 лістапада адбылося шмат сустрач гасцей з мінчанамі. Рабочыя мінскага завода аўтаматчных ліній прымаў машынабудавальнік Магілёва і Бабруйска. Калектывы Мінскага станкабудавальнага завода імя Кірава гасцінна сустраў і падзяляў сваім вопытам у працы з дэлегацыяй магільчанскага аўтазавода. Вечарам сустрачка была перанесена

Дэлегацыя Магілёўскай вобласці на плошчы Перамогі.

Выступаючае удзельніца народнага хору дарак Варатынскага сельскага клуба Бабруйскага раёна.

У Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў гэтыя дні можна набыць магільскіх сувенір.

ў клуб імя Дзяржынскага і закончылася вялікім святковым канцэртам. Аматыры мастацкай самадзейнасці магільскіх аўтамабудавальнікоў змалі ва ўсёй красе паказаць свае невычэрпныя таленты.

Удзень прадстаўнікі дэлегацыі Магілёўскай вобласці былі гасцямі слухачоў Мінскай вышэйшай партыйнай школы пры ЦК КПБ. У актывай зале школы выступіў народны агітатр «Усмешка».

З'яў у агням ў гэты вечар кінаатр «Пілер». Тут моладзь Магілёўшчыны сустракалася з маладымі мінчанамі. Цікава прайшоў вечар і ў Доме мастацтваў, які ў шчырых гутарках праявіў «сёбры на зброі» — творчая ініцыятыва Магілёва і Мінска.

Насычаным быў і наступны дзень — 21 лістапада. У гасці ў работніцкай фабрыцы «Намунарка» пабывалі народны агітатр «Усмешка», у студэнцкай Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта — народны ансамбль танца Палаца культуры завода штурчанага валакна імя Куйбышава, народная харавая капэла Магілёўскага гарадскога Дома культуры і той жа агітатр «Усмешка».

Мнагалюдна было ў палацах і клубах Мінска. У Палацы культуры прафсаюзаў з вялікім канцэрт-справаздачай выступіў калектывы мастацкай самадзейнасці «Бабруйска». Цёпла сустракалі будаўнічых тэатра № 1 хор Слаўгарадскага раённага Дома культуры. Гэты калектыв упершыню ў Мінску і паспеў ужо скарэжыраваць мінчан мастацтвам і добрым мастацкім густам выканаўцаў.

Усе чатыры дні з цікавасцю знаёміліся жыхары сталіцы з вялікімі выстаўкамі, якія прывялі магільчане ў тэатры оперы і балета — «Магілёўская вобласць сёння», у памяшканні Беларускай дзяржаўнай філармоніі — з выстаўкай мастацкай фатаграфіі, у салоне-магазіне — з выстаўкай выяўленчага мастацтва.

На двары была ні то зіма, ні то восень, было пахмурна і з неба ліцела нейкая халодная імжа, а ў памяшканні салона-магазіна, дзе адкрылася выстаўка, шышліся ўсе поры года — вясна сустрачалася з восенню, лета з зімой.

Згасе вяснянка зара над Дняпром, расцвітае шыпына, пільваюць над рэчучкамі рапшны тумыні, спяваюцца на работу людзі, над новабудульнымі ўзнімаюцца свае гарбаты спіны магільчанскіх краны, скрозь першы зымы тунан праглядаюць кіпарысы «Джасубуд»... Аб прыяносці роднага краю, аб пудоўных яго кутках, аб лёзе адчувальных знаках надвор'я расказаў у сваіх папалках мастак М. Федарэнка («Днепр», «Індустрыя Магілёў»), У. Шпартэў («Разліў»), Н. Аляксееў («Вэз»), Э. Карповіч («Пейзаж») і інш.

Магілёўскія слаўны сваім рэвалюцыйным і баявым мінулым. Таму не дзіўна, што на выстаўцы шмат работ, якія прысвечаны рэвалюцыі, грамадзянскай і Айчынай войнам. Завярнуць ва ўнутраны свет маладога героя рэвалюцыі Імкнеца мастак Э. Карповіч у рабоце «Чонавец», аб гераізме маладога падпольшчыка расказае мастак У. Шпартэў у карціне «Допыт». Мастак Ю. Нікіфарав у вялікім пано «Рэвалюцыя» адлюстравіў той настрой узаўважэнняў ў перамоце, у спраўдлівасці сваёй справы, які быў галоўным для байцоў чырвонагвардзейцаў, для тых, хто здарыўся Савецкую ўладу. Аб стварэнні першых у нашай краіне школ-камун расказаў мастак З. Шкляр у сваёй рабоце «Лепшыя сярод выхаванцаў Лівнявіцкай школы-камуні».

На выстаўцы магільскіх мастакоў — цэлая галерэя вобразаў нашых сучаснікаў: «Дарога на «Джасубуд» Н. Кірэева, «Партрэт» К. Састоўскага, «Ля пераезда» У. Шпартэва і інш.

Работы мастакоў Магілёўшчыны вылучаюцца імкненнем глыбока пранікнуць унутраны свет чалавека. Асабліва гэта датычыць работ маладога мастака Ю. Нікіфарова. Малады мастак прадставіў на выстаўку некалькі работ. Найбольш значная з іх — трыціцца «Слова аб палку Ігаравым». У цэнтральнай частцы — адзін з трагічных момантаў слаўнай бітвы. Палатно дынамічнае па кампазіцыі, дакладнае па распрацоўцы вобразаў, характараў старажытных рускіх воінаў. Правая частка — пляч Яраслаўны — увабленне тэмы жанчыны, якая любіць, чакае і пакутце. Левая — зацімненне сонца — трыюмфальны знак для рускай дружны. Малады мастак прадставіў яшчэ некалькі партрэтаў на тэмы трагедыі Шэкспіра. Сярод іх «Гамлет», «Макбет», «Кароль Лір».

Выстаўка магільскіх фотамастакоў пачынаецца вялікім раздзелам, які расказвае нам пра дзень мінулае Магілёўшчыны. Мы бачым на документах фотаздымках і старую дарэвалюцыйную беларускую вёску і Магілёў, які быў горадам сабораў, касцёлаў, сінагог і шыноў. Бачым селяніна, які корпаецца на вузенькай палосцы сваёй зямлі. Глядзіш, і мжыволі прыгавеш... «Я мужык-беларус, пан сахі і касы...»

Ідзем уздоўж экспазіцыі. Фатаграфія дакладна адлюстравіць змену часу. Восць матросы, абвешаныя кулямётнымі стужкамі, стаяць ля брыкетніка, вось першыя гадзі калектывізацыі, першы трактар. І раптам чорная хмара закрывае сонца, наліцелі фашысцкія драпежнікі, стаяць, уткнуўшы насы-гарматы ў зямлю, падбітыя нямецкія танкі. Гісторыя размаляе з намі мовай фатаграфіяў.

А вось яны — нашы сучаснікі, нашчадкі былых цёмных магільскіх сляні. Іх ужо не назавеш гаспадарамі сахі і касы — іх гаспадары роднай зямлі, гаспадары магучых машын, гаспадары ўласнага лёсу.

Плакаты мастака Л. Замаха, які атрымаў другую прэмію ў конкурсе на лепшы агітплакат, прысвечаны 50-годдзю БССР.

ГЛЫБОКІЯ гістарычныя змены прынеслі ў Беларусь Кастрычнік. Пяцьдзесят гадоў Савецкай улады незвычайна абнавілі воблік зямлі і ўнутраны свет чалавека. Гэтае абнаўленне працягваецца і сёння.

Пазнанне і адлюстраванне новага лёсу Беларусі, беларускага народа, чалавеча ва ўмовах будаўніцтва камуністычнага грамадства — вось што стала гістарычнай задачай нашай паэзіі.

У сённяшні дзень арганічна і неаспадна звязаны з агульнай атмасферай грамадска-нацыянальнай жыццёвай прадвядзенай XX і XXIII з'ездамі партыі. Метабыта ў гэтай атмасферы паэзія з новай сілай стала здзяйсняць свае грамадзянскія функцыі, уздымаючыся да ўзроўня задач, паставіўных інтэлектуальных і эмацыянальных жыццём, не траціць ні раматнаснага пафасу, якім так вылучалася ў 20-я гады, ні гераічна-патрыятычнага гуняня, якое ўносіла яе ў гадзі Вялікай Айчынай вайны. Яна цесна звязана з жыццём, з яго шматграннасцю і канфіліктамі, з нашым сучасным. Унутраны свет чалавека яна імкнецца раскрыць ва ўсім яго аб'ёме. Яе душа — сцявядзенне ідэяў і маральных асноў нашага грамадства. Яе плоць — паказаная ў мнотстве сваіх праяў рэальнасць. Не баючыся жыцця, яна паглыбляецца ў яго, даследуе, раскрывае чалавека ва ўсіх станах яго інтэлектуальнага і эмацыянальнага самааналізу.

Задачы паэзіі сёння надзвычайна ўскладніліся. З вышнімі, якімі сталі для нас XX і XXIII з'езды партыі, мы павоновам адкрылі для сябе нашу гісторыю, саміх сябе, мы з новай сілай сцявядваем ідэі ленынскага гуманізму.

Складаныя задачы перад паэзіяй ставіць і велічыя навукова-тэхнічны прагрэс нашага стагоддзя. Паспехі ў асваенні космасу, ва ўсіх галінах навукі, тэхнікі, прамысловасці, сельскай гаспадаркі не маглі не паўплываць на чалавека, на ўсе сферы яго дзейнасці, ускладняючы чалавека, а тым самым і паэтычнае асэнсаванне яго.

І гэта адно. У сённяшнім свеце, як кажуць, зрушаны і звужаны самі рамкі часу і прасторы. Кантэненты на зямных шары як бы зблізіліся, чалавек стаў адчуваць чалавека за тысячы кіламетраў, стаў адчуваць месцам сваёй праці ўсё, зямны шар, а сваім жыццём прасторам — космас.

Як усё гэта не падобна да тых адчуванняў, якія паэтызавалі ў сваім героі-селяніне Янка Купала і Якуб Колас! Сённяшняй наша паэзія адчувае сябе адказнай за мір, за справы прагрэсу ва ўсім свеце. Гвалт, дакуты, слёзы, у якім бы кутку зямлі яны ні мучылі чалавека, становяцца пакутамі і болям беларускай паэзіі. У сваім чалавечым любстве наша паэзія сёння спраўдзіць інтэрнацыянальнасць.

Але ж мы і сёння па-ранейшаму неаспадна звязаны ўсё з тымі ж наліямі і барамі, якія апелі першыя народныя паэты, мы застанемся блізкамі нашчадкамі ўсё тых жа дзядоў і прададаў, якія падказалі Купале і Коласу іх псеўдаімяны.

Янка Купала, Якуб Колас у дарэвалюцыйны час зрабілі тую найважнейшую гістарычную справу, што паказалі, якім быў наш народ таго часу, якім быў перш за ўсё працоўны селянін-беларус. Купалаўска-коласавымі запаветам для сённяшняга дня нашай паэзіі з'яўляецца задача паказаць абноўленаму Беларусі, сённяшні воблік нашага народа, паказаць усё гэта на фоне гістарычнай рэальнасці XX стагоддзя.

Тры асноўныя тэндэнцыі вылучаліся да апошняга часу ў шырокай плыні сучаснай беларускай паэзіі.

Першая з іх была звязана з неаслабнай цікавасцю паэтаў да тэмы Вялікай Айчынай вайны з яе гераізмам, драматызмам, трагізмам.

Другою ярка выражанай тэндэнцыяй была абстрактная прага да маральнага самаачышчэння, прагэт супраць усёга антыграмадскага, антыгуманнага, непрыяцельнага, прыстасаванства, хамства ва ўсіх іх праявах.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

19 лістапада 1968 года адбыўся пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі.

Пленум заслухаў і абмеркаваў даклад кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КП Беларусі П. М. Машэрава «Аб выніках кастрычніцкага [1968 года] Пленума ЦК КПСС і задачах Кампартыі Беларусі па далейшым развіцці сельскай гаспадаркі».

Пленум заслухаў таксама і абмеркаваў даклад сакратара ЦК КП Беларусі Ф. А. Сурганова «Аб задачах партыйных арганізацый рэспублікі ў сувязі з пастановай кастрычніцкага [1968 года] Пленума ЦК КПСС «Аб знешнепалітычнай дзейнасці Палітбюро ЦК КПСС».

Па абмеркаваных пытаннях пленум прыняў пастановы.

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ У. І. ЛЕНІНА

ХАВАЛЬНІКІ СКАРБАЎ

Домам на Савецкай плошчы, што стаіць насупраць Масавега, усё больш цікава вучоная — гісторыя, філасофія, эканамісты, сацыялагі. Сюды пастаянна наведваюцца пісьменнікі — празаікі, драматургі і сцэнарысты, не кажучы ўжо аб журналістах. Часам працягваюць тут рады на папулярным лістку паперы становіліся крыніцай навуковага дошукі або тэмай мастацкага твора. Такія гэта ўстанова — Цэнтральны партыйны архіў Інстытута марксізму-ленінізму пры ЦК КПСС.

Зараз папулярнасць архіва, цікавасць да яго ўзрастлі незвычайна — набліжаецца стагоддзі юбілей дзён нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. А тут, у асобным сталёвым пакоі-сейфе, захоўваюцца яго працы — трыціцца адна тысяча твораў і дакументаў, пісьмаў і запісак, фэаграм і нататак на палях... Да ленынскага фонду немагчыма падыходзіць са звычайнай меркай, дапусцім, браць толькі артыкулы і кнігі, што прынята аб'ядноўваць паняццем працы. Працы Леніна гэта і заметкі на палях, і рэзалюцыі, якія потым пераараслі ў дзяржаўныя законы або грандыёзныя гаспадарчыя планы. Пісьмы і запіскі яго даюць уяўленне аб такім гіганцкім і магучым палёце думак, аб такой эрудыцыі, коле інтарэсаў і працаздольнасці Ільіча, што ўзрастлі незвычайна — набліжаецца стагоддзі юбілей дзён нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. А тут, у асобным сталёвым пакоі-сейфе, захоўваюцца яго працы — трыціцца адна тысяча твораў і дакументаў, пісьмаў і запісак, фэаграм і нататак на палях... Да ленынскага фонду немагчыма падыходзіць са звычайнай меркай, дапусцім, браць толькі артыкулы і кнігі, што прынята аб'ядноўваць паняццем працы. Працы Леніна гэта і заметкі на палях, і рэзалюцыі, якія потым пераараслі ў дзяржаўныя законы або грандыёзныя гаспадарчыя планы. Пісьмы і запіскі яго даюць уяўленне аб такім гіганцкім і магучым палёце думак, аб такой эрудыцыі, коле інтарэсаў і працаздольнасці Ільіча, што ўзрастлі незвычайна — набліжаецца стагоддзі юбілей дзён нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. А тут, у асобным сталёвым пакоі-сейфе, захоўваюцца яго працы — трыціцца адна тысяча твораў і дакументаў, пісьмаў і запісак, фэаграм і нататак на палях... Да ленынскага фонду немагчыма падыходзіць са звычайнай меркай, дапусцім, браць толькі артыкулы і кнігі, што прынята аб'ядноўваць паняццем працы. Працы Леніна гэта і заметкі на палях, і рэзалюцыі, якія потым пераараслі ў дзяржаўныя законы або грандыёзныя гаспадарчыя планы. Пісьмы і запіскі яго даюць уяўленне аб такім гіганцкім і магучым палёце думак, аб такой эрудыцыі, коле інтарэсаў і працаздольнасці Ільіча, што ўзрастлі незвычайна — набліжаецца стагоддзі юбілей дзён нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Алег ЛОЙКА

КРАСА І СІЛА — У ЖЫЦЦІ

ГАРЫЗОНТЫ І МАТЫВЫ НАШАЙ ПАЭЗІІ

І трэцяй ярка выяўленай тэндэнцыяй нашай сучаснай паэзіі за ўсё апошняе час быў і застаецца яе актыўны патрыятычны пафас — апяванне любові да сваёй сацыялістычнай радзімы, да Беларусі, да роднай мовы, цікавасць да гісторыі народа.

Але калі гаварыць пра сённяшні самы народны збор яго твораў, які з'яўляецца невычэрпнай скарбніцай ідэй на шліх пабудовы камуністычнага грамадства, галоўнай яго тэматычнай асновай. Але нават зараз, калі здавалася б, знойдзецца і вывучана так многа, не паслабляецца работа над ленынскімі архівамі.

Патрыятызм, якая пошта, — сказаў мне намеснік загадчыка архіва Рэспублікі Аляксандр Ілаўроў. На канвэрт — паштовыя шпітмэйлы гарадоў і пасёлкаў краіны, пісьмы з-за мяжы. Партыйныя работнікі, вучоныя, публіцысты, выдаўцы, кінадакументалісты бяручы даведкі, шлюць запытанні, паведамляюць аб знаходках, кансультуюцца.

Я папытаўся ў Ілаўрова, над чым зараз працуюць супрацоўнікі архіва. Ён адказаў:

— Наш інстытут, у тым ліку і архіў выдучаюць да юбілею некалькі новых выданняў. Некаторыя ленынскія дакументы чытаць убацьчы ўпершыню.

— Чаму яны не публікаваліся раней?

— Прычыны розныя. Ады дакументы былі знойдзены параўнальна нядаўна і іх не паспелі падрыхтаваць для выдання, іншыя допілі час не ўдавалася расшыфраваць, устанавіць іх аўтарства. А гэта карпатлівая і вельмі адказная работа.

«Дэкрэты Савецкай улады». Зборнікі. Пяты том. Пакуль гэта тоўсты стос паперы, машынапісныя старонкі, з праўкай чарнілам і алоўкам.

— Тры тамы ў Палітбюро ўжо выйшлі, чацвёрты ў друку, — растлумачыў мне старшы навукова супрацоўнік інстытута Юры Аляксандравіч Аханін.

— А пяты выпусціў у год святкавання стагоддзя дзён нараджэння Уладзіміра Ільіча. Тут дакументы за красавік, май, чэрвень і ліпень дзевятнаццатага года, прыкладна сорак друкаваных аркушаў.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

СПРАВАЗДАЧА НАРОДНЫХ

Упершыню ў Мінску Дома мастацкай самадзейнасці абласнога Савета прафсаюзаў, гарадскога ўпраўлення культуры і прафсаюзаў агляду-конкурсу калектываў мастацкай самадзейнасці, удастоены ганаровага звання «народны». Конкурсы гэты прысвечаны 50-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі.

16 лістапада ў аргановым Доме афіцэраў выступілі народныя хоры, 20-га арыстраў народных інструментаў, у чале ў Палацы культуры трактарнага завода ўсё мастацтва паказалі народныя ансамблі танцаў.

ТЭАТР

РАМАНТЫКА БЕЗ РАМАНТЫКІ

НА АВАНСЦЭНУ здалён, з-за светлавой заслонкі, нібы з туману, выхо- дзяць трое вядучых і звартаюцца да залы.

— Ці ведаеш ты, што такое шчасце? А ты? А ты?..

І вось паўрады крэслаў з шумам бягуць камсамольцы-на-васелы, скачучы на сцэну, за- паўняюць яе смехам, жартам, дарожнымі рэчамі, Гэта — першы будаўнік Камсамольска, маладыя, жыццярэадныя, энер- гічныя, летуценнікі-рамантыкі. Далейшае апавяданне — пра іх, пра тое, як яны пераадолялі перашкоды, як галады і праца- валі да пугі і герачна паміра- лі, пра іх нягасную веру, якая дапамагала іці да светлай ма- ры. Былі сярэд будаўнікоў го- рада на Амуры і сімулянты, і дэзерціры, і кар'ерысты. І кан- флікты ў п'есе даюць падставы раскрыць цікавыя характары розных персанажаў.

Калі спектакль пра юнакоў-летуценнікаў 30-х гадоў ставі- ца на тэатральнай сцэне і адра- сца моладзі нашых дзён, рэ- жысёры і выканаўцаў трэба памятаць, што для большасці глядзельнай залы падзея адно- стравяная ў драме, — гэта гі- сторыя. Каб захавалі і ўзрушылі аўдыторыю, спадзяванна на агульнае цікавасце юнацтва да мемуараў, разлічваюць на поспех, які вынікае з гэтай цікавасці, — мала. Ал калектыву ўдзельні- каў спектакля чакае ўдумлі- вай і натхнёнай іграй. І абавяз- кова — ансамблевай.

Пастаючыч «Горада на світанні» Барыс Ганага буда- ваў спектакль як публіцыстыч- ны — са зваротамі дзеючых асоб у глядзельную залу, з па- фаснымі інтанацыямі, з элемен- тами ўмоўных прэмаў у мзан- сціраванні і доктарыўнаму афармленні. Мастак Б. Казаню пакаў і спадзяванна на абавяз- ную толькі дэталі ды кінапраек- тар, які паказвае калі трэба, то сцяг дождж, то зорнае неба над Амурам. Зразумела, іграць у такіх афармленні трэба не як спецаб'екта, а ў прыватнасці, адмаўляючы ад таго імкнен- ня да натуральнага бытавога праўдападобства, з якім мы так часта сустракаемся ў артыстаў ТЮГа.

Есць у «Горада на світанні» асобныя эпизоды дзе Б. Га- нага адольвае будаўніцтва і выка- наўцаў патрэбны настрой і ра- зумнае жанру рамантычнай хронікі. Скажам, дастаткова востра па сціжым малюнку і эмацыянальнаму напружэнні пастаўлены і сыграны сцэны, дзе маладыя будаўнікі Зо- рын і Кротаў уцякаюць з будоўлі ў тайзе, каб знайс- ці для сябе цёплыя калі ў і- тэральнае «месца пад сонцам». Разам з ім і Юнак Альтман. Натура тонкая, таленавітая, ён раптам усведамляе, што зрабіў з'яўшчыны крок. Сумленне варту Альтмана, і ён вырашае катэ- рыцца ў калектыв будаўнікоў. Падняк паміж Альтманам і яго часовым спадарожнікам сыграны ў спектаклі з выразны- м і дэманічным акцэнтам. Сутыкаюцца палярныя погля- ды на жыццё і прызначэнне ча- лавека — адкрыта спакійвенці погляд Алёні Зорнін і сумлен- ны — Альтмана. Гэта пера- дадзена на сцэне сапраўды ды- намічна, з добрым паучэннем мастацкай меры і той паставы- вачай умоўнасці, у якой пер- санажы дзейнічаюць.

На жаль, такіх эпизодаў, дзе былі б арганічна суладнымі ігра акцэраў і рэжысёрскага задума, у спектаклі ТЮГа не многа. Выканаўцы часцей збіваюцца

«ГОРАД НА СВІТАННІ»

А. АРБУЗАВА У ТЭАТРЫ ЮНАГА ГЛЕДАЧА

на дробязнасць, празмерна ста- рання клопацца пра бытавое праўдападобства ў кожным асобным эпизодзе, а гэта звод- няе агульны пафас спектакля. Публіцыстычная партытура спектакля, распрацаваная Б. Ганагам, захоўваецца толькі фармальна. А трыглыдзёца іра- рэдыя так, што рэжысёраў — сама па сабе, акцёры — самі па сабе. Гэта і ёсць галоўная хіба «Горада на світанні». У ім па-сучаснаму распрацаваны агульны план пастаюўкі, але ў акцёрскай іграй ўвесь час ба- чыць такую звыклую для артыс- таў ТЮГа схільнасць да быта- вой манеры выканання роляў. Еднанці ў рабоце рэжысёраў і акцэраў не адчуваецца.

Ансамблевым у ТЮГа выаюць пераважна тыя спектаклі, дзе сам жанр п'есы прадугледжвае жыццё- вы верагоднасці, адлюстраваны падзеі ў кожным з учынкаў пер- санажаў. Вытавое праўдападоб- ства заўсёды было моцным бокам творчай дзейнасці ТЮГа. Але гэта і замацавала ў многіх акцэраў ад- настаўную манеру ігра і нават выпрацавала штампы. Відзець, гэта і не дзавоўла Б. Ганага стварыць ансамбль, бо калі некалькі з ар- тыстаў змаглі ў пэўнай ступені пераклочыцца ў жанр публіцы- стычнай драмы-хронікі, то другім гэта не удалося.

Скажам, В. Варысёнак у ролі камсамольскага ваяна будоўлі Аграноўскага Імкнэца іграць занадта імпаўнанта кар'ерыста- домагага, які прыдываецца да ча- су «сваім хлопцам». Падобныя персанажы: ўжо сустракаліся на той жа тэатральнай сцэне, і гледа- чы бачыць, што выканаўца ролі ідзе пратэстанцкай спячжай—Агра- ноўскі выглядзе знаёмай фігуры. Чым больш стараецца дасягнуць В. Варысёнак, што «танкі былі ў жыццё», тым занадта рэагуюць, што «танкі» я былі і на сцэне. Калі ж Аграноўскі перш за ўсё крах, артыст стварае паказвае, як го- роі робіцца наварнай пацарвай, «напшэка», які кажуць, на тэмпе- рамент, крыччы, мітусяцца, і мы бачым банальную фігуру, усе па- водныя якой падаюцца на дзесяткі такіх жа самых з іншых п'ес.

Трэба дадаць, што і артыст В. Го- вар-Брандэрэна ў ролі Даброва па- казуе хадзючы персанаж ніроч- чага работніка на вялікай будоўлі. А жаночыя ролі, сыграныя такімі рознымі актрысамі, як М. Патап- чук, Л. Цімафеева і Л. Горцава, успрымаюцца зусім лабоднымі ад- на на адну «банкітнымі дзядушчы- нямі». Іх нават цяжка адрозніць — Дзюлю Корневу, Ансану і Наташу! У пераважнай большасці эпизо- даў спектакля асобныя выканаўцы ролі імкнучы «пераіграваць» партыёраў, наўмысна «саліраваць». Тады зноў мы бачым яны праліць рэжысёра, які пагадзіўся з тым, што некалькі персанажы «выпа- дыюць» з агульнай танальнасці спектакля. Іграюць занадта «аўта- номна». Напрыклад, малады акцёр В. Турмоўца дэманструе ярыя на- медныя здольнасці ў выкананні ролі Зялёна. Ён персанаж не проста дзівак, ён дурныя і шод- ры, аднаві сабра, у летуценцыя, у марях пра будучае чарнае сілы, дапамагае людзям бліжэй адлучы- ці ідэал, за які яны змагаюцца і да якога імкнучы. Ды толькі Зя- лёна часцей за ўсё выглядае пан- кінэртызмам «сольнай партыяй», якую ў спектаклі акцёр вядзе зусім асобна, не падтрымліваючы

унутраных кантактаў з іншымі дзеючымі асобамі. Выходзіць і іграе так, быццам «для яго» і ста- вюць спектакль. У выніку вост та- кой акцёрскай «некамунікабель-насці» паміж выканаўцамі роляў і рэжысёраў «Горада на світанні» і не стаў цэласным мастацкім тва- рам.

Мабыць, карысна будзе ўспомніць гісторыю нараджэння п'есы А. Арбузава, бо ў ёй ёсць нешта такое спецаб'ектавае, аб чым варты яшчэ і яшчэ па- думаць Б. Ганагу разам з калек- тывам выканаўцаў. «Горада на світанні» пісаў не адзін дра- матург, а ўсё ўдзельнікі спек- таля ў тэатры-студыі, якую напярэдадні вайны арганізава- лі рэжысёр В. Плучак і А. Ар- бузаў у Маскве. Кожны шукаў тэкст «для сябе». І спектакль студыі напісаны імпрывізацый- ным характар. Потым драматург атрымаў тэкст і надаў п'есе стрыбнасці і мастацкае адзі- нства. Вос пра гэта пра імпр- авізацыйнасць — варты, ма- быць, помніць і талы, калі зусім іншы рэжысёр працуе з ар- тыстамі зусім іншага тэатра.

Што мы маем на ўвазе, калі гаворым пра імпрывізацыйны характар ігра акцэраў у гэтай п'есе? Зразумела, не вольнасць у тэксце, а такое паглыб- ленне ў духоўны свет героюў, якое дапамагае выканаўцам ро- ляў адкрываць у персанажах усё новае і новае адценні тэм- пераменту, настрою, думкі, — адценні, якія падказваюць тэксці і актыўнае ўзаемадзеянне з партнёрамі. Механічнае паў- тэрэнне інтанацый, жэстаў і рухаў замяняе ў пошуках таго дурнага багачыя, якім жы- вуць маладыя людзі з «Горада на світанні». Юнацкая непа- срднасці і агульнага захаплен- ня ўсіх удзельнікаў спектакля адной творчай мэтай пакуль што на сцэне бракуе... Як мне здаецца, выканаўцы часцей на- грываюць агульны энтузіязм героюў, а не жыўчы ім. Дына- міка выглядае тады мітуснёй, тэмперамент — напышлівасцю, лірыззм — сентыментальнасцю.

На маю думку п'еса «Горада на світанні» заслугоўвае сёння ўвагі тэатраў таму, што ў гэ- тэй драме-хроніцы гаворка ідзе пра адказнасць чалавека перад сваім сумленнем. Якім быў перад абліччам асабістых і гра- мадскіх выправаўнаў — вось на што адказваюць героі дра- мы. У ТЮГа гэтая тема п'есы губляецца, бо яна не стала ўнут- ранным зместам акцёрскага вы- канання роляў, адрабілася з-за таго, што кожны з артыстаў больш або менш паспяхова вы- конвае свае прыватныя сцэніч- ныя задачы, пакідаючы па-за ўвагай агульны пафас твора.

Паўтараю, спектакль у ТЮГа пазаўважны ансамбле- вай цэласнасці! Успрымаецца як мазаіка жанравых эпизодаў з гісторыі аднаго будаўніцтва. Прыняжанай аказалася і раман- тычная ўзнесласць драмы. З самага пачатку спектакль на- бывае праэзантэрыку разважлі- вы, нека па-эстраднаму «інтым- ны», без публіцыстычнага па- фасу і строгаці тні і настрой- вае глядачоў на нейкую будён-

ную гаворку. І тут, нам здаецца, крыўца важны праліць сця- ноўшчыка, — у гэтым бытаво- ме, будзённасці, якія нібы зна- рок прызмаляюць потым і агульную інтанацыю спектакля на працягу ўсяго дзеяння.

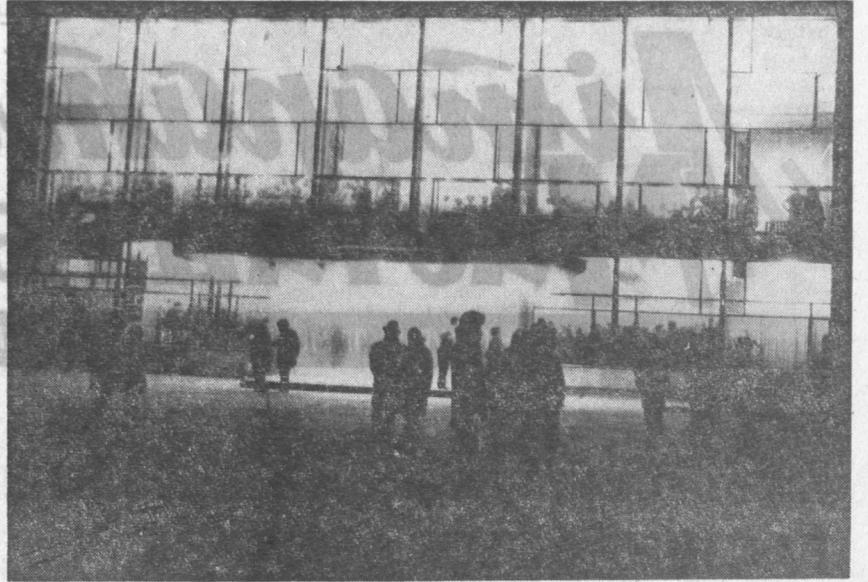
Асабліваць гэтай п'есы ў тым, што ў ёй быццам бы нама- гаючага героя, дакладней, іх многа, галоўных дзеючых асоб. Гэта і былы матрос Белавус, і адэсіт Веня Альтман, які на пачатку ніяк не можа выканаць план, і фантазёр-летуценнік Зялёк, і карэспандэнтка раён- ной газеты Дзюля Корнева, і клепатліва душэўная Ансана, і прыгожая Наташа Даброва. По- бач з ім дзейнічаюць і кар'е- рысты Аграноўскі, і кулацкі сын- нок Алёнушкін, і пасланец «розных гарадоў» Жора Кро- таў, і аматар лёгкага жыцця Аляксей Зорын. Давалі страна- ці ў пачатку спектакля натоўп людзей пакрысе павінен быў выкрышталявацца ў выраз- ныя партрэты маладых людзей. У пачатку спектакля вядучыя зварталіся да залы з пытаннем: «Ці ведаеш ты, што такое шчас- це?..» Мабыць, тое «што», «э- кім» і «як» адбываецца на сцэ- не на працягу вечара, і павінна было б даць адказ на гэта — вобразны, па-мастацку перака- наўчы, акрылены рамантычнай змаганя за шчасце тваё і маё, калі «спаной нам толькі сніц- ца». Ці ёсць ён, такі адказ, у тэатральным «Горада на світан- ні»? Пытаю, мушу сказаць — няма. Пытанне застаецца рыта- рычным, бо мітуслівы і крыклі- вы натоўп, з якога можна часам вылучыць то штампаваныя ста- тычныя персанажы, то жанра- выя фігуры, то «імгненны фотаздымак» прывабага чалаве- ка, успрымаецца ўсё ж натоў- пам да апошняга акорду спек- таля.

Трэба зрабіць заўвагі і наконт грывы і касцюмаў выканаўцаў. Няўрад ці варты было так «набл- яць» гарнітуры тагачасных ге- роюў да патрабаў сённяшняй моды. А на сцэне адны з персана- жаў апракнуты ў дыхотычныя тур- мыцкія курты і кавуцкі, іншыя хо- дзяць... у міні-спадніцах і прыго- жых бошках на абодва! Калі гэта «прыём», які прадугледжвае, што сучасны ва ўсім малады ак- цёр на вачах публікі толькі част- кова ўзгаданае дэталі ў адзенні, то гэта адна з перашкодаў, якіх павінны былі б прытрымлі- вацца ўсё ўдзельнікі спектакля.

Такім чынам і па манеры і- ры, і па знешніх прыстасаван- ных акцёры паводзяць сябе так, што адны персанажы выгляда- юць жанравымі фігурамі з бы- тавай п'есы, дзе выканаўцы ро- ляў спрабуюць паказваць «рэ- альна» ўсе дробязі, быццам бы на сцэне аднаўляюцца людзі і падзеі танімі, якімі яны былі трыццаць гадоў назад, а боль- шасць выканаўцаў толькі дае ўмоўныя штрыхі і абгрывае бутфарскай аксесуары: маў- ляў, не забывайце, гледачы, — вы ў тэатры. Ці не таму «мас- тавыя фарбы» бытавога праў- дападобства толькі падкрэслі- ваюць планатную рыторыку ў- несельных маналогаў і зваротаў героюў «Горада на світанні» ў глядзельную залу.

Васіль ВОЛКАУ, рэжысёр Баранавіцкага на- роднага тэатра.

Анатоль ШАУНЯ.

Гэты палац са шкла і бетону вырас на галоўнай магістралі Баранавіч — вуліцы Леніна. У ім размяс- ціўся гарадскі Дом культуры. Прасторная глядзель- ная зала змяшчае 800 чалавек, аплікай вярчальная сцэна дазваляе выступаць самым шырокім калек- тывам. У будынку — прасторнае фэа, дзве танца- вальныя залы, памяшканне для балетнай студыі, па-

коі для артыстаў народнага тэатра, рэпетыцыйная зала, метадычны кабінет, кафэ.

У новым Доме культуры ўжо займаюцца маладзёж- ны танцавальны ансамбль «Зорка», хор і іншы ка- лектывы мастацкага самадзейнасці.

Фота А. ПЕРАХОДА (БЕЛТА).

Зноў у ЛіМа

НАТХНЁНАЕ СЛОВА

У канцэртнай праграме Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўсё часцей сустракаюцца імёны майстроў мастацкага чытанья. Ве- чары сучаснай і класічнай пэзіі, тэматычныя канцэрты, прывесце- ныя творчасці выдатных пісьменні- каў, праграмы-мантажы па літэра- турных творах — усё гэта цяпер стала «прапанова» на нашых эс- традах. У такіх артыстаў, як Вол- гая Спіткоўская і Мікалай Зорын, Сяргей Сакалоў, Рыгор Патрына, Сяня Рыжкова, ёсць ужо многа гарачых прыхільнікаў сярод ама- тэраў эстрады.

Сёлета ўвосьню ў нашым горо- дзе з вялікім поспехам гастрыва- лі чытальнікі Зінаіда Сісоева і Георгій Бандэрэўскі. Яны далі больш сямідзесяці канцэртаў на эстрадных пляцоўках горада, у клубах і чыровных кутках на за- водах і фабрыках, у навуцальных установах, у «чаркольных» вёсках. У рэпертуары артыстаў тры пра- грамы: «Вечны агонь», прывесце- ная 50-гадоўю БССР і КПБ, «Мая- коўскі» — пясняр рэвалюцыі і «Ад- зыв мужных людзей на славу!» (па творах М. Горькага).

І разам з калегамі па народным тэатры глядзю і слухаў праграмы З. Сісоевай і Г. Бандэрэўскага і хачу сказаць, што артысты вельмі ўдумліва і са шырым натхнен- нем раскрываюць характэрна літэ- ратурнае слова. Асабліва спада- бляе слухачам праграма «Вечны агонь», у якой артысты чытаюць вершы, прывесценыя жыццю і змаганню беларускіх працоўных за Савецкую ўладу, працоўным под- вігам і баявой славе рэспублікі.

Мы запрашаем і іншых арты- стаў Беларускай філармоніі: пры- аджайце ў Баранавічы часцей! Тут вас чакае цёплы прыём, такі, з якім гарадчане сустракалі З. Сісоеву і Г. Бандэрэўскага.

Васіль ВОЛКАУ, рэжысёр Баранавіцкага на- роднага тэатра.

НА АДВЕЧНЫЯ ТЭМЫ

«ЦЫГАНСКАЕ КАХАННЕ» Ф. ЛЕГАРА У ТЭАТРЫ МУЗЫЧНАЙ КАМЕДЫ

Маглёўскі абласны тэатр музычнай камедыі пазнаёміў глядачоў са сваёй новай рабо- таў — апэраты Франца Легара «Цыганскае каханне».

Чым прывабліла тэатр гэтая апэрата? У «Цыганскім каханні» ўва- собілі асноўныя прыпынкі трады- цыйнай венскай школы. Сюжэт- ную аснову апэраты складае лі- рыка-драматычны канфлікт. Апэрата напісана ў пачатку 900-х гадоў, і ў ёй ясна адчува- юцца тыя тэндэнцыі, якія пад- называюць «верызм» (ад італьян- скага слова verismo, што азна- чае праўдзівасць) праявіліся яшчэ ў 90-х гадах мінулага ста- годдзя ў італьянскай оперы. Зна- рот да сучаснай тэмы, спачу- вальны паказ маленькага ча- лавека з яго вялікімі страціямі і перажываннямі былі асноўным матывам верызму як у літарату- ры, так і ў мастацтве. У опер- ным жанры гэта найбольш пра- явілася ў творах Маскні, Ле- анінава і асабліва ў вялікага Пуччыні ў оперы «Тоска», «Ва- тема», «Мадан Батэрыя». І іншыя, дзе побач са звычайным меладраматызмам ёсць і са- праўдны трагізм.

Апэрата, нават, не дасягну- ла ў пачае чалавечых страціяў такіх вяршынь, як опера. Але яна і не прэтэндавала на гэта, бо апэрата ўсё ж такі жанр за- баўляльны.

Легар у «Цыганскім каханні» можа і не вырашае вялікіх са- цыяльных праблем, але засягае яго ў тым, што ён адным з пер- шых у апэратычным жанры зварнуўся да праблем тагачаснага «маленькага чалавека» і яго права на асабістае шчасце.

Апэрата ўспрымаецца як пера- жыванні і драматычныя трады- цыйнай венскай школы. Сюжэт- ную аснову апэраты складае лі- рыка-драматычны канфлікт. Апэрата напісана ў пачатку 900-х гадоў, і ў ёй ясна адчува- юцца тыя тэндэнцыі, якія пад- называюць «верызм» (ад італьян- скага слова verismo, што азна- чае праўдзівасць) праявіліся яшчэ ў 90-х гадах мінулага ста- годдзя ў італьянскай оперы. Зна- рот да сучаснай тэмы, спачу- вальны паказ маленькага ча- лавека з яго вялікімі страціямі і перажываннямі былі асноўным матывам верызму як у літарату- ры, так і ў мастацтве. У опер- ным жанры гэта найбольш пра- явілася ў творах Маскні, Ле- анінава і асабліва ў вялікага Пуччыні ў оперы «Тоска», «Ва- тема», «Мадан Батэрыя». І іншыя, дзе побач са звычайным меладраматызмам ёсць і са- праўдны трагізм.

Апэрата, нават, не дасягну- ла ў пачае чалавечых страціяў такіх вяршынь, як опера. Але яна і не прэтэндавала на гэта, бо апэрата ўсё ж такі жанр за- баўляльны.

Легар у «Цыганскім каханні» можа і не вырашае вялікіх са- цыяльных праблем, але засягае яго ў тым, што ён адным з пер- шых у апэратычным жанры зварнуўся да праблем тагачаснага «маленькага чалавека» і яго права на асабістае шчасце.

здаецца, што і іншыя выканаўцы павінны імк- нучы да сапраўднага прафесіяналізму. Такі прыклад, дарчы, дае артыст А. Прыходзька. Ён выконвае ролі ста-

рога цыгана, транцышчыка Мі- хала, чалавека, які пражыў ня- дзельна жыццё але застаўся доб- рым і шчодрым. Усе сцэнічныя паводныя акцёраў унутрана аб- грунтаваны, ён іграе, і сказаў бы, з добрым паучэннем «апа- ратнай меры».

Я б мог назваць і іншых вы- кананцаў, агульным намаганнем якіх у гледачоў ствараецца ўсё ж уражанне, што на сцэне да- юць вяршыні чалавечыя спек- тацль. Гэтаму спадзяванна вы- ступленні такіх артыстаў, як В. Шаўкалоў, В. Ваю і Я. Мар- скова, якія прытрымліваюцца, на маю думку, добрых апэраты- чаных традыцый і пераконваюць нас праўдай паучэння сваіх пер- санажаў.

Прыемна глядзіцца ў спек- тацль характэрныя нумары, пастаўленыя балетмайстрам В. Нікіціным. Асабліва ўдальні- ны не адзіны танцы ў сцэне шы- ганскага вяселья ў другой дзеі (салісты Г. Чарвякова, А. Кас- тыцкі, І. Мароз і В. Міронаў).

«Цыганскае каханне» пабудав- ана на песенным і танцаваль- ным багатым венгерскім цытаі. Для яго характэрна, перш за ўсё, падкрэслена экспрэсіўная скрыпачная імпрывізацыя, і таму асабліва прыемна, што пры не- шматлікай струнай групе арес- тра дырыжор М. Лапцёў усё ж такі здолеў знайсці патрэбныя тэмбравыя нюансы.

Спектакль паставіў рэжысёр П. Марэнка. Паставіў лёгка, ве- села, дасціпна і, я б сказаў, су- часна. Тэатр прывабліў у гэтай апэрате магчымае гаварыць са сваім слухачом на адвечныя ча- лавечыя тэмы: гуманізм, любоў, усёперамагаючая сіла добра, вельмі радасна сустрацца з та- кім спектаклем.

А. ЦЫРКУНОУ.

І ЗАГАДЧЫК, І АРТЫСТ

Я НІНА ТЭВЭЛЬ, якую вы бачыце на здым- ку, загадае кубанс- кагася «Прада» Вор- наўскага раёна. Добры арганізатар, яна ствары- ла ў клубе хор, які па- спяхова выступіў на ра- ённым аглядзе мастацкай самадзейнасці.

Яніна Тэвель і сама любіць песню і ўмее до- бра і прынікінае спа- вядзе А яшчэ Яніна за- халіла мастацкім чы- таннем. Гэты здымак зроблен у час, калі яна чытала адну з баек Ула- дзіміра Корбана.

Фота М. КАРЖУЕВА.

ХРОНІКА СУСТРЭЧ

□ Брыгада пісьменнікаў у складзе Алёся Асіпенкі, Міколы Аўрамчыка, Васіля Віткі, Янін Скрыгана і Міхаса Стральцова дзімі пабывала на Случчыне.

Паўноччя было народу ў Чалевіцкай, Акцёрскай і Вязеркавіцкай шко- лах і ў нагасным клубе вёскі Вуліцы, дзе адбыліся сустрэчы з беларускі- мі літаратарамі. Пісьменнікі расказалі чытачам аб развіцці беларускай лі- таратуры за гады Савецкай улады, чыталі свае творы.

□ У Мінскім абласным бібліятэчным калектыве загадчыні раённых, гарадскіх і гарадспасявольных бібліятэк сустраляі з беларускімі пісьменнікамі. Свае новыя творы чыталі Будаіна Лось, Міхас Скрыпка, Іосіф Васілеўскі.

УСІМ ЛЮДЗЯМ НА ДОЎГІЯ ГАДЫ

Аповесць Івана Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага» — не з тых кніг (яны, на жаль, яшчэ выходзяць часам у свет), у якіх дзеці лёгка здымаюць падзвігі, што не заўбеды пад сід і дарослым, дзе ваіны выглядае не вайною, а гульнёю ў ваіну. «Мы з Санькам у тыле ворага» — кніга сур'ёзная, кніга пра ваіну, пра страшную мінулую ваіну, якая прынесла нашаму народу незлічаныя страты і незагойныя раны...

Першыя старонкі аповесці — вясёлыя, бесклапотныя. Героі яе — Ваня і Санька — скончылі трэці клас, у іх пачаліся летнія канікулы. Яны з раніцы да вечара гуляюць у чапаўцаў, заглядаюць у шклянцы і крапіцэ, заглядаюць у асяродкі дэмані, у якой засялі «белыя» — хлопцы з хутара. Усё было ў гэтай гульні: «кавалерыйскія атакі і засады, сіянікі і гузы, рукапашныя сутычкі і падраныя штаны, скрытыя абоды і калючы дзядючкі ў каленях і ў далонях». А ў другім раздзеле, побач, вясёла, дружна кроцаць дэпрызункі і звонка, яшчэ зусім хлапцёвымі галасамі, спяваюць: «Если завтра война...»

І вось — ваіна. Яна аказалася непадобнай на тую, якую Ваня з Санькам бачылі ў кіно. Каторы ўжо дзень ідуць праз вёску чырвоноармейцы. І ўсё на ўсход. На прывалах не засядзювацца. «Перавернуць байцы агуны, перамагачы абмоткі, і вось ужо гуцьшы: «Станавісь!» Другія ў білжыкі і вады не паспеюць наліць. Гледзячы на запаленыя, стомленыя байцы, хлопцы пачынаюць разумець, што такое ваіна.

Байца Вані добра ведае, што гэта такое. Ён «сустракаўся» з фашыстамі ў 1939 годзе, на «польскай» ваіне. Байца ідзе на фронт. Маці плача, але плача ўпакат, каб не бачылі людзі. Забягаючы наперад, скажу, што сцэна праводзіць байкі ў армію напісана вельмі дакладна і стрымана. Гэты раздзел — адзін з лепшых у кнізе.

Хлопцы спачатку думалі, што пройдзе месяц і прагоняць нашы немцы. Але ваіна не абыходзіла і іхніх вёскаў. І хлопцы вырашаюць — траба ісці ў партызаны і біць ворага. Яны ідуць у поле, туды, дзе грывелі баі, дзе павіна быць шмат зброі і патронаў.

Але паход у партызаны адкладаецца на няпоўны час. І — дзеці ёсць дзеці — Ваня з Санькам пачынаюць па-свойму

Іван Сяркоў. «Мы з Санькам у тыле ворага». Аповесць. Выдавецтва «Беларусь». Мінск 1968.

Выйшлі ў свет 3 ДРУКУ

Вайна і мы. М. Машкоў. Мінск 1968. 300 экз. Цана 30 кап.

Золата Фарчэлы. Сучасныя італьянскія аповесці. Укладанне і пераклад з італьянскай мовы А. Андрэяна. 1968 г. Тыраж 3000 экз. 320 стар. Цана 78 кап.

Камсамол Беларусі. Лічбы і факты. Тэкст падрыхтаваў П. Чыгрынаў. Мінск, Н. Лазава. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 10 000 экз. 80 стар. Цана 7 кап.

Ленінская праўда. Беларуская народная казка. Малюны А. Дзямарына. 1968 г. Тыраж 100 000 экз. 12 стар. Цана 12 кап.

Васіль Маеўскі. Рэзюм у партфеле. Сястры М. Машкоў. Мінск, М. Гурло. 1968 г. Тыраж 6000 экз. 96 стар. Цана 27 кап.

На палях Беларусі. Альбом. Аўтар тэксту з. Прыгодзіч. Фатаграфіі А. Алянінкіна, В. Барысавіча, М. Міхайлавіча, Л. Яфімава, У. Казлова, А. Змітрова, Ф. Вацкіна, У. Лагранжа, Францішкі Ю. Кухарава. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 9000 экз. 48 стар. Цана 46 кап.

Эдуард Самусенка. Жамчужына Пелесі. Мастак В. Ціхановіч. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 10000 экз. 108 стар. Цана 26 кап.

Іван Сіпяноў. Гонар палітычнага. Аповесці і замалюны. Малюны С. Раманава, Вячаслава П. Пятчова і Я. Ждановіча. 1968 г. Тыраж 10000 экз. 60 стар. Цана 12 кап.

Праз вікторы наваліныя. Зборнік 30-годдзя ВЛКСМ прысвечаны мастаку Г. Франк. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 8000 экз. 152 стар. Цана 23 кап.

Выдавецтва «НАРОДНАЯ АСБЕТА»

Якуб Колас. Сымон-музыкант. Пам. Школьна бібліятэка. Мастак Э. Агуноніч. 1968 г. Тыраж 37000 экз. 248 стар. Цана 42 кап.

Мы — вясёлыя дзеці. Кніга для дзяцей дашкольнага ўзросту. Складальнік А. Рагала, д. Шышоўнік, мастакі А. Плякон і І. Сярыньскія. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 45000 экз. 268 стар. Цана 1 руб. 10 кап.

Барыс Розін. Дары вялікага слова. Мастак Г. Сямарохаў. На рускай мове. Тыраж 32000 экз. 118 стар. Цана 30 кап.

Ю. Сувораў. Ці ведаеце вы гісторыю свай Радзімы? Гісторыя і вяселле. Выданне 2-е, перапрацаванае. Мастак Л. Чурко. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 60000 экз. 288 стар. Цана 32 кап.

Выдавецтва «НАВУКА І ТЭХНІКА»

450 год беларускага кнігадрукавання. 1968 г. Тыраж 1400 экз. 236 стар. Цана 1 руб. 86 кап.

змагацца з фашыстамі ў роднай вёсцы: б'юць пустыя бутэлькі, каб ворагі не выкарысталі іх як гранаты, спрабуюць выкалаць вочы Гітлера на партыце, што вясце на хаче-чортальні, не даюць німецкім коням вады... Усё гэтыя наўняны, падазеныя надзвычай шчыра, з гумарам учыны хлопцаў — як бы працяг той гульні ў ваіну, гульні, якую мы бачылі ў пачатку кнігі.

А побач ідзе сапраўдны барацьба з ворагам. І гэтая барацьба не кожны дзень прыносіць перамогу. Аўтар неазабірае, паступова падводзіць і сваіх герояў, і чытачоў да разумення таго, яким нялёгка выправажэннем была для нашага народа ваіна.

«На... камені пад крыжам немцы паставілі кулямёт. Адзін з іх зараз дэлавіта працягвае стужку з патронамі, а другі ботамі прымае да зямлі бадылё, каб не перашкаджала цэліца.

Апалчэнцаў, фельчара і палоннага чырвоноармейца паставілі на край старога, зараслага паліном сіласнага ямы. Халодны вецер разывае шматкі падранай Максімавай навуці. Фельчар чамусьці зняў акуляры і ў хукае на шкельцы. Спіна сганута крукам, вострая сівая бародка кінама тырчыць наперад.

Іх дзесяць. Дзевяць мужчын і адна дзяўчына — намсамолка Каця Вароўская — маленькая, худзенькая. Дзяўчына бездапаможна азіралася навокал, сцелалася ад холоду. Але раптам яна выпрасталася, павярнула галаву да людзей і крыкнула: — Бывай, мамі! Бывайце, людзі!

Каска схілялася да кулямёта, і зводні дзвюччы голас абарваўся. Кулямёт прапашу нацаро-жаную ішчыню кароткай чаргой і заклінуўся. Завінеўла ў ваху, закружылася над таполямі ўстрыжанае варанне.

— А-а-а! — лавіць над натоўпам надрытыя жаночыя стогі.

— У-ух! — уздыкнула вёска сотнямі грудзёў.

Аўтар натуральна, без нацяжка пераходзіць ад раздзелу, дружных вяселлі. Да раздзелу драматычных і нават трагічных.

Свет, у якім жывуць і дзейнічаюць героі аповесці, абмежаваны іх роднай вёскай Падлюбчы. Толькі ў самых апошніх раздзелах дзейны пераносіцца і ў іншыя мясціны. І Сяркоў малюе Падлюбчы ва ўсіх падрабязнасцях і дэталіх селянскага жыцця. На старонках аповесці мы паспяваем пазнаёміцца з лёсам і з усімі выхарама вёскі, і нам стаяюцца дарогімі гэтыя Падлюбчы, быццам мы праехалі ў іх доўгія гады ваіны.

Сярод вобразаў, якія ўвасабляюць маральную сілу і стойнасць вясцоўцаў, найбольш прывабны і значны — вобраз бабці Ці-Моці. Людзі здзіўляюцца: і адкуль толькі ў яе сілы бяруцца! На руках Ці-Моці ў гады ваіны застаюцца доўгія ўнукаў і хворая дачка, якая не ўстае з пасцелі. Але бабуля, пасылаючы праклёны ваіне, не губляе бадзёрскі, не падае духам. «Ваіна ваіной, а

зайчыкі», «Гарбуз», «Баравік», «Колі». Вось, напрыклад, верш «Знаёмства»:

— Што майструеш?
— Ды вост лыжы?
— Ды ты хлопчык?
— Ваіныны сын.
— Дзе жывеш?
— За гарою.
— Кім ты будзеш?
— Героем!

Ці не праба, па-народнаму хараша? У сцяжы гэтай праглядаецца нават характар хлапчука.

Між іншым, пэўна часта выкарыстоўвае жывую, гнуткую форму дыялога.

Д. Бічэль-Зягнетава гаворыць са сваімі малымі чытацямі, (ці, дэкладна, слухачамі) без дэкладна-дыдактычна, тактоўна некіроўвае дзіцячому думку. Напрыклад, чытаючы верш «Куратка», дзеці самі прыдуць да вываду: тутшак, асабліва ўзімку, трэба падкрэсліваць.

А недароў! У зборніку яны ёсць. Злучымае пэўна гукапераймаючы (вершы «Плоны», «Кук», «Лета», «Авадзены»), там-сам пракрадаецца ў вершак непатрыбы саладжавасць («Дзве састрычкі»).

Б. Зубкоўскі, настаўнік.

З добрай усмешкай напісаны вершы «Гаспадыня», «Сонечны

ст. Пухавічы.

Войладка і малюны мастака В. Тарасова да кнігі Н. Маеўскай «Ліці, верабейка», што выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Малюны мастака В. Тарасова да кнігі Н. Маеўскай «Ліці, верабейка», што выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Малюны мастака В. Тарасова да кнігі Н. Маеўскай «Ліці, верабейка», што выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Малюны мастака В. Тарасова да кнігі Н. Маеўскай «Ліці, верабейка», што выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Малюны мастака В. Тарасова да кнігі Н. Маеўскай «Ліці, верабейка», што выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Малюны мастака В. Тарасова да кнігі Н. Маеўскай «Ліці, верабейка», што выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

хлеб хлебам». — гаворыць яна, і разам з іншымі жанчынамі жне жыта, будзе на гародзе для ўсёй сям'і сховішча. Началявчыма намаганнем выраतोўвае бабуля дзясцей ад холоду і голаду. Дзеля іх яна рашаецца на зусь. Калі трэба, дык яна можа выражаваць да акупантаў ласкава: «Паночкі», а калі «панчкі» выходзяць з яе хаты, бабуля жадае ім «шчаслівай дарогі»: «Эдзце, каб вас калёсы пераехалі...» Галоўнае для яе — выражаваць дзясцей. І калі прыходзіць доўгачаканае пісьмо ад хлопца, адпачываючы, што яго хутка адпусціць дадому, — бо моцна паранены, бабуля радзееца: «Цяпер мне і паміраць можна».

Аповесць густа населена. Але амаль усе персанажы вытасны запамінальны. Нават у абмалюванні ворагаў, дзе аўтар крыжы прамаляваны, у яго ёсць уласны. Напрыклад, сеньёр Дыда, яго дзіцячык Педра, радзят Паўлю...

Аповесць «Мы з Санькам у тыле ворага» напісана ад імя першай асобы. Гэты модны ў апошні час прыем тут вельмі даражы. Апаважана ад першай асобы памагае стварэнню атмасферы шчырасці, даверу да людзей і падзей, што разгортваюцца ў аповесці. Зрэшты, аповесць трэба думаць у многім аўтабіяграфічны твор. Галоўнага героя занаць амаль гэтак сама, як і аўтара кнігі — Івана Сяркоў.

Аўтару было ў гады ваіны столькі ж гадоў, колькі і героям аповесці. Сёння пакаленне аднагодоўцаў Івана Сяркова зусім дарослае (яно сталела ўжо ў гады ваіны, што добра паказана ў творы), і ў больш хлапцучоў ёсць ужо свае хлапчкі. Для іх, чытачоў так званых сяродзій і старэйшага школьнага ўзросту, і напісаў Іван Сяркоў сваю кнігу, напісаў для таго, каб яны ведалі, якой была ваіна і што выпала на долю іх бацькоў і дзядоў.

«Мы з Санькам у тыле ворага» — першая кніга томельскага журналіста Івана Сяркова. У мінулым годзе на Рэспубліканскім конкурсе на лепшую кнігу для дзясцей аповесць атрымала другую прэмію.

Адзінае, бадай, за што можна папракнуць маладога аўтара, гэта — моўныя памылкі. Сябрам у кнізе працягваюцца скажы і выразы, якія гуцьшы не-беларуска, налагаюцца і проста моўныя недарэчнасці (напрыклад, «благатынны» замест «благачыны»). У апошнім, вядома, ёсць доля віны і рэдактара кнігі.

...У канцы аповесці Санька, які думам выражаваўся ад смерці, кажавае Ваню сваю спінку: «...уст, у шрамак, а на левай лаватцы ішчы і зараз сядзіць жалкі струн, — знад яе цячэ сукравіца».

— Добрую яны табе пакінулі пам'яць, хай ім гроці! — гаворыць Санькава маці.

— Дык хіба ж толькі яму? Усім людзям на доўгія гады».

Гэта апошнія радкі твора, яго маральны вывад. Пам'яць аб ваіне жыве ў нашых сэрцах.

Ул. МАШКОЎ.

Тых, хто яшчэ дэразалюціў пачуў клепаціца аб лёсе роднай культуры і літаратуры, засталася ўжо вельмі мала. Сёння мы вітаем з сямідзесяціп'яцігоддзем Леанілу Усцінаўну Чарняўскую, жонку і дружку Максіма Гарцэкага. Яна таксама яшчэ ў дакастрычніцкі час звязала свой лёс з літаратурнай працай.

Атрымалася так, што Л. Чарняўскай суджана было доўгі час жыць далёка ад роднага краю, але яна не перывала сувязі з Беларуссю.

Карыстаючыся юбілейнай нагодай, хочацца крыху расказаць пра жыццёвую дарогу і творчую дзейнасць гэтай сціплай працаўніцы нашай культуры і літаратуры.

Л. Чарняўская нарадзілася ў вёсцы Таргунь каля Дошчына ў 1893 годзе. Бацькі яе былі незможныя, але ўсё ж здолелі выправіць сваю дачку «у навуку». Вучылася яна ў Віліні ў Марыямскім вышэйшым вучылішчы (тыпскім гімназіі), дзе, галоўнае, выкладаў літаратуру былы настаўнік Коласа Ф. Кудрынскі, які і абудзіў у яе любоў да літаратуры. У час вучобы пазнаёмілася з Лявонам Гірыяком (так падпісваў свае творы рэвалюцыйна-падпольнык Меньшыў Бабровіч), дзякуючы якому зблізілася з беларускім нацыянальна-дэмакратычным рухам.

У 1911 годзе настайнічала ў вёсцы Залесце Дзіснаскага павета. Тут яна не толькі вучыла дзясцей, а і арганізавала народныя ігрышчы, наладжвала калектыўныя чыткі мастацкай творы, кіравала самадзейнасцю, за-

мае ўжо таксама цікавых падгалоскаў — В. Зуёнка, С. Панізіна. Блізкая да яго Д. Вічэль-Зягнетава.

Мы, вядома, не думаем, што ў нас увугле няма нецкавых твораў. На жаль, бясклірнасці хапае. Мала новага ясуць нашай паэзіі і тыя з больш старэйшых твораў, якія як бы акацыянеўлі ў аднойчы абранай манеры, і — галоўнае — не імкнуцца адшліфоўваць, крышталяваць яе як узор паўнага стылю і збываюцца на прымітны, нехайнісць. А некаторыя ўжо даволі даўно перапываюць саміх сябе.

АПОШНЯЯ ДЗЕСЯЦЬ гадоў — час паспяховага ўзлёту моладзі ў беларускую паэзію. Такага шматлюднага папаўнення, як за гэтыя гады, наша паэзія, па сутнасці, не ведала з часу «Маладыя». Усё яно — запал крыла сучаснасці, ад жыцця з яго неспакоем і накіфамі, ад ідэйных і маральных асноў нашага грамадства. Гаворыцца гэта, вядома, пры ўвазе на лепшыя вершы новага папаўнення.

Маладая паэзія сёння — арганічная частка ўсёй нашай літаратуры ў цэлым, і яе ніяк не адарэш ад паэзіі старэйшых пакаленняў, хоць мае яна і свае адметныя здыбкі, пошукі.

Некалькі прывяла маладых ужо ў ёй. У сярэдзіне 50-х гадоў трэба хваліць Уладзіміра С. Гаўрусева, Н. Плевачука, П. Макаль. Потым — на пераломе 50-х — 60-х гадоў — Р. Бардуліна, Ул. Караткевіча, А. Наўроўкага, «Б. Лось», Г. Бураўкіна. У сярэдзіне 60-х гадоў на поўны голас заявілі аб сабе Д. Вічэль-Зягнетава, А. Ярвінскі, І. Сіпакоў. На ўздыме чыпер больш маладзёўшчына — С. Панізіна, Р. Семашквіч і ініцы.

Але і сёння галоўную службу ў нашай паэзіі ўсё я ясуць М. Танк, А. Куляшоў, П. Панчанка. А яна павіна была б ужо несецца, у самым недалёкім будучым час вымусці яе несець менавіта паэтаў прызыму 50-х — 60-х гадоў. Клопата пра гэта перш за ўсё абумоўлены даволі дружна выступленні ў апошні час на старонках перыядычнага друку і крытыкаў і пісьменнікаў.

Крытыка загаварыла раптам пераважна пра паэзію, вядома, і па той прычыне, што зараз, як ужо гаварылася, ёсць даволі выразнае завяршэнне пэўнага этапу ў развіцці нашай паэзіі. Прабў час асэнсавання — падвядзення вынікаў. Мы па сутнасці, азіраемся на яшчэ адно дзесяцігоддзе ў развіцці нашай лірыкі — на 60-е ўжо.

Максіма Танка зрабіла Максімам Танкам не толькі тое, што і ён напісаў, але і тое, што ў нас з яго імем звязана, што стаць за плычымі Танка — былога камсамольска-падпольшчыка, сына той часткі нашага краі, дзе крок хваляваў на працягу 20-х — 30-х гадоў наш народ. У гэтым сэнсе біяграфія мае асаблівае значэнне і для творчасці многіх іншых старэйшых паэтаў.

У пэўна жа пасляваенных пакаленняў біяграфія «прасцішыла» школа, Інстытут, першыя спробы п'яра, професійна-літэратурна, адлюстраваць сабе час у такіх біграфіях — у п'яра, меры, вядома, адлюстраваць — як паказваць далейшага духоўнага росту, павышэння дэбярцы народа і як час новых народжаных жыццяў занаканмернасці літаратурнага жыцця, новых форм папаўнення кадры літаратуры. Але сваёй «звычайнасцю», ідэтычнасцю, што ўспрымаецца як будзённасць, біяграфія маладзёўшчына ўсё ж адносна бедная.

У гісторыі літаратуры можна знайсці мноства пісьменнікаў без колькі-небудзь цікавых біграфій. Творам суджана было «рабін» біграфіі і літаратурна моладзі апошняга дзесяцігоддзя. Ды хоць даволі актыўна заявіла яна аб сабе ў канцы мінулага дзесяцігоддзя, дасягнуць мноства тады яшчэ не паспела.

Магчыма, з яе так і не вылучыцца роўні М. Танку як паэту, магчыма, гэтай плейяде маладзёўшчына будзе сыграць пераходную ролю, падрыхтаваць прыход новага, яркага плэра. Нам, сучаснікам, вядома, пэўна да канца вызначыць усе прычыны, абставіны, якія сфармавалі нашу пасляваенную маладую паэзію таго, якую яна ёсць, але ў адным, думаемся, мы можам не сумнявацца — для новых адкрыццяў, новага сінтэзу ў нашай паэзіі пэўна прызыму 50-х гадоў напаравалі намала. У цэлым перад часам і народам яны маюць ужо і свае заслугі. У кожнага, напрыклад, з плэяды гэтых паэтаў падмалася тэма ваіны, прычым з называной, якое не было ў старэйшых таварышчэ, часам з сапраўды вялікай паэтычнай сілай. Нам увугле варта было быць тым антытэмаўнай лірыкі паэтаў усёх пакаленняў, і мы б тады выразна ўбачылі, наколькі значны ў ёй уклад маладой паэзіі.

І шчы трэба вылучыць пафас маральнай чысціні, сьвідравінае якое намала сілы аддала якраз значная частка маладзёўшчына. А я ўзбагаціла фарбамі роднага слова, сваёю каларытна-нацыянальнай сутнасцю ўсю нашу літаратуру паэзія аднаго толькі Р. Бардуліна! Крытыкі, як нам уяўляецца, пакуль што не далалі ўвагі многім паэтам з гэтай шматлюднай, шыкавай, працэлюючай плэяды.

І разам з тым нельга не падзвіліць клопат А. Яскевіча, якім прасякнуты яго артыкул «Гэты дальні гарызонт» («Маладосць», 1968, № 1). Крытык патрабуе, каб за паэзіяй конна асобнага творцы адчулася большае — плынь гісторыі, «плескат вялікай вады жыцця». Справадывае патрабаванне! Трэба правяраць літаратуру гісторыі, праўдліва народнага жыцця. Але, на жаль, у далейшым і сам А. Яскевіч як бы забываецца пра гэты крытэрыі і, як выражальнае кола, якое нібыта можа ўтрымліваць на «вялікай вады жыцця»,

ДУШОЮ З РОДНЫМ КРАЕМ

Л. У. ЧАРНЯЎСКАЯ — 75 ГАДОЎ

рускім нацыянальна-дэмакратычным рухам.

У 1922 годзе разам з Максімам Гарцкім, якому ўдалося вывезлацца з-пад арышту, Л. Чарняўская пераехала з Віліні ў Мінск. Тут яна ішла шмат твораў для дзясцей і дарослых. Адна за адной выходзіць яе кнігі «Варка» (1928), «Кот Зянадзён» (1929), «Андрэйка» (1930), «Апаважана» (1930) і шмат іншых. У іх пісьменніца расказвала пра цяжкае мінулае беларускай вёскі, пра барацьбу беларускага народа з нямецкімі і беларускімі акупан-

тамі, пра будаўніцтва новага жыцця ў Савецкай Беларусі.

Таварыш Стэфан Гутнік, альбо, як яго называюць артысты трупы польскага цырка, пен дырэктар, добра размаўляе на любой славянскай мове. Ён шырока ўсміхаецца, чамусьці круціць гукі на ўсім паляце і кідае кароткія, эмацыянальныя адказы на мае пытанні.

— Так, такі наша трупка ўпершыню прыехалі ў ваш краіну... О, мы ўжо добра павандравалі па ім абшарам — выступалі ў Маскве, Іванаве, Яраслаўлі, Архангельску. Так, такі ў Архангельску мылі крышку халоднавата. Затое як нас прымаў — горацкі Мінік Цудоўны горацкі Цырк! Ён паміж халоднавата — цуд! Дабро, лепшага, здаецца, не сустракаў нідзель. Прабачце, я заняты ў нумары, вы паглядзіце рэпетыцыю, а потым мы пагаворым падрабязней...

У кожнага мастацтва ёсць адзін, у якім яго заўсёды прадстае перад глядачом. Жывапісец ніколі не пакажа вам сваю карціну, пакуль не паставіць яе так, каб яна была добра асветлена; балерына будзе здзіўляцца вас лёгкім і грацыёзнацю рухаў, але ніколі не прадманструе тую прэтыкаванні, пры дапамозе якіх спасцігаецца гэтая лёгкасць; музыкант не будзе чымцтва вас гамамі і пасажамі... Артыст цырка ніколі не падаць вяду, што ён стаміўся, што сэрца яго гатовы высікацца з тудэй. Ён ніколі не выйдзе на арэну без бліскучага касцюма і не менш аспяляльнай усмешкі.

І ў гэтым, напэўна, ёсць рэчы, бо цырк — мастацтва цудоўнае, мастацтва незвычайнае, недаступнае нам, тым, хто сядзіць у зале. Гэта — мастацтва кэзі і незвычайнай асабі. Мастацтва, якое расказвае нам аб шырыні чалавечых магчымасцяў, аб тым, які выхадзіць на манеж, што чыя турніруе там, за заслонкай, усё, што чыя турніруе, табе трэба стаць чалавечым-цудоўна, бо трэба здзіўляць глядачоў сваім умельствам, сваёй свабоднай і лёгкай усмешкай палі самай свабоднай цырка, такім і ўяўляем яго і бачым артыста цырка, такім і ўяўляем яго сабе — мільям, аджымым, вясільям. Бліскучым, уздышам.

Я ўвогуле ўпершыню трапіў на рэпетыцыю цыркавай праграмы. Раней ніколі не

бачыў артыстаў без касцюмаў, без грывы, без усмешкі. Цяпер убачыў, як яны працуюць. Не, не усё атрымавацца адразу ж, яны неўраўноўва, а потым зноў і зноў робяць, трук, які заўсёды потым на арэне выхадзіць так добра, а вась сёння не ідзе дый годзе... Раз за разам — пакуль не атрымаецца лёгка і артыстычна.

А гэта што? Вынісілі атрыбуты для нумара з дрэсіраванымі мядзведзямі. І рэптам на манежы з'явіцца хлопцёк з вельсепам. Ну здаецца яго даносіцца:

— Цо то пан бэндзе робіць з рэвэрэм! Гэта напэўна нейкі траг, бо тыя, хто быў у гэты час у зале, засмяяліся. Хлопец ж, адзін з чатырох вельфагіуртыстаў, толькі адмахнуўся, хуценька скінуў скураны піжмак і капляшош, усючыю на вельсеп і пацаў вырабціць такоел. Ён ездзіў задам наперад, сточыў галавой на сядле, рабіў стойку, разганяў і, рэптам узаўшы вельсеп на дыбі, раскручываў яго вайцям. У мяне ў вачэй замігалаеца. Але, відаць, нешта ў хлопца атрымавацца не так, як яму хацелася — ён паўтараў і паўтараў гэтыя трук. Мне здавалася, што ўсе ідзе безадкорна добра, аднаго матарнік і пан дырэктар Стэфан Гутнік незадаволена ківалі галавамі, падаў яго, хлопцёк сакочыў з вельсепам, падаў яго да групы, дзе быў дырэктар, яны скіпілі над ім, пачалі нешта абмяркоўваць. Да мяне даносіцца словы:

— Пан інжынер лічыць? — Не, зварка трымаць не будзе... Нешта здарылася з машынай, задагаўся я, і зараз кансіліум у складзе нашага інжынера і польскіх артыстаў вырашае, як вывельчыць вельсеп, каб на выступленні ён не падаў свайго гаспадары.

Мядзведзі былі цудоўныя. Іх маленькія чымныя вочкі глядзелі разумна і крыху журботна — зусім нібы чалавечыя. Звары перакульваліся цераз галаву, скакалі праз бар'ер, каталіся на роўкавых каньках, бегалі, запрэжаныя ў тройку. Адзін з іх неўважліва зрабіў стойку на носе... носьце, а потым доўга трос галавой і чхав, — відаць, у ноздры трапіла пілавіна. З мядзведзямі лёгка і вельсепам працавала маленькая стройная жанчына Люцына Брынінг, нешта пашточна нахлупала на вуха, палашчала па пысе, непрыкметна дэлікатным рухам частвала цукрам. І мядзведзі быццам разумелі, выконвалі ўсе старанна і добра — адчуваўся, што гэта ўдзячнасць і таленавіты артыст.

А потым, калі ўжо скончылася рэпетыцыя і калі пагасла святло, я падшоў да групы людзей, што стаялі ля выхадзі на арэну. Тут былі два польскія артысты, маленькія хлопцы, і Пётр Фёдаравіч — інспектар манежа, чалавек, які заўсёды выдзе таварыш цыркавага прадстаўлення. Ён спакойна, добра пастаўленым акцёрскім голасам выгавараў польскім артыстам:

— Навашта вам гэта патрэбна! Рызык — справа добрая, аднак лепш абыходзіцца без яе. Вы паслухаіце мяне, вам дык выступіць і выступіць не адзін год, дык навашта неапраўдана рызык?

Не ведаю, да чаго адносілася гэта гаворка, але ў мяне па спіне прайшоў галадок — вась я сядзеў дзе гадзіны, глядзеў, здзіўляўся, смяяўся, размаўляў з людзьмі, і мне здавалася, што ўсе яны робяць проста і лёгка. Але ж не — аказваецца гэта аднак не так: вась ідзе размова пра рызык, размова пра небяспеку. Значыць, яна існуе, значыць увечары, калі мы будзем сядзець на прадстаўленні, гэты чалавек будзе гуляць у жмуркі з небяспелай. Хто ён? Дрэсіроўшчык ільбо ільбо акрабат на падрыхтоўцы дошка, а можа той, хто выступае высока пад купалам... Сёння на прадстаўленні убачыце яго. Ён лёгка і дэлікатна выканае свой трук і ўсміхнецца вам — малады, спрытны, адважны. Бо артыст цырка — чалавек цудоўнага мастацтва. Што ж дзіцячыца «чыркачоў» з Польшчы, дык яны працуюць на манежы з традыцыйнай для іх грацыёзнацю, а некаторыя нават з добрай артыстычнай сентыментальнасцю. Ім прыяма, што яны рызыкуюць, але ўсімі сваімі паводзінкамі на арэне акрабаты і жанглеры, дрэсіроўшчыкі і вельфагіуртысты нібы запэўняюць нас, гля-

дачоў, што ўсе будзе ў парадку, што хвалюцца не трэба... Труп «Арэна» пад кіраўніцтвам Стэфана Гутніка радуе мінчан адмысловым майстарствам сваіх артыстаў, якіх вярць самі і грацыёзна вядоўчыя сім, што чалавек на манежы і пад купалам цырка — мастак, віртуоз, смяльчак, і тым паўдзяраючым рэзультатом, польскага цыркавага мастацтва, якую глядачы Беларускай сталіцы вядоўчы на выступленнях калектываў з берагоў Віслы, што гаспалявалі ў нас раней.

Б. ВУС.

З дрэсіраванымі мядзведзямі выступае Люцына Брынінг.

Фота Ул. КРУКА.

не мінае рук Надзежды Фёдаравы Ансімавай. Абаязкова глядзіце да яе, на чацвёрты паверх.

Трэба мець вельмі чутлы і добрыя рукі, каб так разгладзіць маршчыны ад іх дотыку, каб ліст лажаўся, крохал ад старасці паперы станавіўся зноў маладым — эластычным і зноўкім.

Надзежда Фёдаравна чалавек тут у некаторым роздзе легендарны, які мае адносіны да ўсяго, што захоўваецца. Дваццаць чатыры гады назад прыйшла сюды светлаваслава дзядзінка і атрымала пасалу — старшы рэстаўратар. Работай такога профілю ў той час архіў займаўся вельмі мала.

Зараз пакой, у якім працуе Ансімава ды і іншыя супрацоўнікі лабараторыі, нічым не ўступае па аб'ёмнасці кабінету вучонага-даследвальніка. Зноўкім істраўнай паліграфіі наборы інструментаў, на сталі і паліцах, у ажурных падстаўках дзесяткі прыбораў, колб, рэртры і бутэчкі з нейкімі прэпаратамі...

Вылі трагічныя выпадкі, — усламінае Ансімава. — Здавалася ўсё загнула, так зьявілася дакумент. Увільце сабе леныскае пісьмо, атрымаеце ў пачатку дваццацігадовай адной сям'і. Яно, канечне, было рэлігійна ў доме і яго бералі. Але я. Пісьмо наклеілі на кардон, ды не пашадаваў клею (а ён быў сумніўнай якасці). Пісьмо ўзялі пад шкло. Але самі гадзідары праз некалькі гадоў зразумелі — дакумент гіне. Паперу пажаўдэла, сталі блякуць, знікалі літары. Прыйсці ў архіў. Ну і напалкалася я з ім. Вось у медыкаў ёсць панічэ — клінічная смерць. Так было з некаторымі дакументамі, вярталі іх мы, так сказаць, з таго свету. Ды і я ж інакш? Бо леныскае ж! Ім даны няма!

Надзежда Фёдаравна паказала мне альбом муляжаў: наглядны прыклад, нім стаяючы дакумент пасля рэстаўрацыі. Спраўды пуды: папера свежая і текст нібы напісаны ўчора. Не верыцца, што гэта было маршчына, калі глядзіць на фатаграфію паліграфіі трукі, з якой ён сабраўны.

У яе рукі чараўніка, які клаталіва абмацалі кожны лісток леныскага архіва, выраталі жыццё і пачацкі бяспечных старонак і, памаладзельні, хвацілі і свята сваябх кандычкі, пастаянная тэмпература і вільготнасць, каб захаваліся скарыч чым найдабей.

— Зусім іншым чым раней, уяўляю я сабе архіў. Захацеліся расказаць аб тым, чым імённы пранукаса наш нубажылівы позірк, калі мы разгортваем зборнік леныскага твораў або дакументаў, якія расказваюць аб яго жыцці і вялікай працы. Цэнтральны архіў ІМЛ для мяне гэта ўжо не сховішча дакументаў, а дом, дзе жыве дружная працавіца сям'я людзей, захопленых і зачараваных сваёй справай.

Аляксандр ТАРАДАНКІН, спецыяльны карэспандэнт АДН.

КОНКУРСЫ ІМЯ ЧУРЛЕНІСА І ГЛІНКІ

У Вялікае праходзіць конкурс піяністаў і арганістаў імя Чурленіса і Глінкі. У гэтым спабодніцтва ўдзельнічаюць маладыя музыканты Літвы, Латвіі, Эстоніі і Беларусі. Сярод іх знаёмую журю конкурсу — прафесар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя Ляднарскага М. Богар.

А ў Беларусі ў конкурсе ўдзельнічаюць педагог кансерваторыі Уладзімір Сканін, арганіст Уладзімір Мураўленка, студэнт Беларускай кансерваторыі імя Ляднарскага С. Савіноўска, Наталія Сідлава і Ларыса Жукава.

Адначасова ў Кіеве адбываецца ўсеагульны конкурс ваякістаў імя Глінкі. У ім прымаюць удзел і Беларускае ваякісты — студэнт кансерваторыі Ірына Агніцкая, чыска, былы выхадзец кансерваторыі — саліста Беларускага радыё і тэлебачання Любоў Касцюк, саліста Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета заслужаная артыстка БССР Людміла Златава, Дамітр Марозаў, Міхал Галкоўскі, Клаўдзія Стрыкава.

ДОМ ПООНЫ МУЗЫКІ

Кожную раніцу да будынка музычнай школы кроцьчы хлопчыкі і дзевачкі. Яны вымаюць ірыткі, домыры, баяны, папкі з нотамі. Духавыя інструменты будынка на беразе Дняпра з ранку і да позняга вечара напоўнены музычнай. Фартэпіяна, сярка, кларнет, труба, баян, анардон домра — іры інструменты, якіх асабліва 375 навучэнцаў дзённага і 100 вочныя аддзяленні школы ў Орышы і яе філіялы ў пасёлку Балбасавічы. Больш сотні выхаванцаў Аршанскай школы абралі музыку сваёй прафэсіяй. Заночышы музыканты, вучылішчы, якія вымаюць з вачэй разам музыку ў розных школах рэспублікі. Шасць яе выпускінай педагогаў Беларускай кансерваторыі Аршанскай музычнай школы ёсць былія яе выхаванцы — В. Шлянскі, С. Нічына, І. Касцюкова, Л. Гельфанд, Л. Бушчанава і інш.

Калектыв выхаванцаў падрыхтаваў на курсавых звыш 50 канцэртаў сельскіх клубаў. На другім асабістым аглядзе музычных школ зор аршычанцаў заняў першае месца.

На здымку — выхаванца Аршанскай музычнай школы Лілія Бушчанава займаецца з вучанцаў другога класа Аля Царнікнай.

Л. ВЫСОЦКІ.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

У зборніках дзецца глумачныя, калі і чаму выйшлі тыя або іншыя законы, паставоны, распрацаваныя Лёшым і пры яго ўдзеле, дадзены істарычныя абставіны, сувязь дакументаў (варыянтаў), уключаных у зборнік.

У раздзеле другім пятага тома, напрыклад, — расказвае Ахалкін, — змежаны дзесяткі заканадаўчых актаў, якія раней не публікаваліся. Гэта перш за ўсё паставоны Савета Абароны, прынятыя пад старшынствам Леніна.

Недасведчанаму цяжка ўявіць сабе аб'ём работы над такім зборнікам. Сотні дакументаў, выяўляюць пераправычы, па ўсім магчымым друкаваных крыніцах і архіўных матэрыялах — гольчы частка справы. Трэба была ўстанавіць гісторыю ўзнікнення дакументаў: гаварыць Уладзімір Ільчав аб гэтым дакументам або па дадзеным пытанні? Потым даецца апісанне дакумента — бланк, заўваг на ім, пачаткі. Сюды ж падбіраюцца практы, напісаныя Леніным або выпраўленыя яго рукою. Некаторыя фразы правільна на пяць-шасць разоў. Ёсць яшчэ планы, леныскае тэзісы. Усе гэта даецца ў зборніку ў храналагічным парадку.

— Уявіце сабе гэтыя пошукі, — гаворыць Ахалкін. — Іншы раз пошукі слова. Далучылі зноўдзены лісток паперы, на якім Ленін фіксіраваў ход якога-небудзь пасяджэння. Прозвішчы выступаючых, думкі, узнішчы ў працэсе работы. І вась — слова на палых. Трэба разгадаць, чаму яно з'явілася? І важна ўсё — з пытаннікам яно чіт і клінікам і супраць чыіто прозвішча або побач з ім радком напісана.

— Вы лёгка разбіраеце леныскае пошукі?

— Большасць ветэранаў архіва вызначаюць яго беспамылкова, не горш экспертаў-крыміналістаў (іншы раз мы карыстаемся і іх паслугамі). Я, напрыклад, тут дзесяцігацца гадоў, многія гады больш. Перагледжаны сотні дакументаў, напісаных леныскай рукою. Іншы раз прагледзець матэрыялы аднаго і дня, гадзіну за гадзінай, і пачынаеш уяўляць сабе настрой Уладзіміра Ільча. Вось ён спакійны — пачыр прыгожы, амаль каліграфічны. Прышлі новыя думкі — хуцка і прышлі новыя думкі «эстаграфія». Бо ён і для лютасці ўмеў пісаць адным зчычым. Ідзе пасяджэнне. Ленін наваціўся, пачыр прыгожы — знерваваўся. А цяпер супакойваецца, і зноў хуцка...

— Вы даводзіліся самому знаходзіць у архівах леныскае дакументаў? — запытаў я.

— Пачасціліся. У чацвёртым томе будзе апублікаваны «Дэкрэ аб спячэжычым намунах». Былі зноўдзены тэзісы ў машынапісным выкананні, лісток ляжаў у адным з пратаколаў паўдзяраючых Саўнаркома. Потым некалькі месяцаў вучыччя, параўнанія з іншымі дакументамі.

ХАВАЛЬНІКІ СКАРБЯЎ

Клаўдзія Фёдаравна Багдава ўдзельнічае ў складанні зборніка «Пісьмы Леніну з-за мяжы». Кожнае пісьмо (звычайна копія, але іншы раз і арыгінал) яна падарала сваімі рукамі. Пазалета гэты зборнік ужо выходзіў і адразу ж яго раскупілі. Потым ён быў перакладзены на англійскую, французскую і нямецкую мовы. Цяпер перавыдаецца ўдакладнены і дапоўнены. Таксама, як і зборнік «Пісьмы праючычым Леніну», над якім працуе намеснік загадчыка архіва кандыдат гістарычных навук Васіль Васільевіч Анікеў. Са зборніка цяпер зняты звыш ста дакументаў другараднага значэння, а ўвоўдзе звыш трысот новых, больш значных па змесце, прычым пяцьдзесят з іх раней наогул не друкаваліся.

Ці працягвае паліўнага леныскага фонд Цэнтральнага партыйнага архіва ІМЛ? Секцыя намалеваня кіруе Юры Мікалаевіч Амінтаў, зусім малады чалавек. Да яго першага прыходзіць навіны. Тут даецца перша ацэнка таму ці іншаму дакументу, пачынаецца работа з ім.

— Што прынес гэты год? — пацікавіўся я.

— Ёсць цікавыя паступленні, — сказаў Амінтаў, — з дапамогай загадчыка дома-музея Марка ў Англіі была зноўдзена жанчына, у якой аказаліся дзве невялікія леныскае запіскі. А вась — унікальная фатаграфія — Ленін на пасяджэнні пленума ЦК РКП(б) 1921 года. Мы атрымалі яе ад Івана Міхайлавіча Майскага, фатаграфію яму, як выявілася, перадала ў свой час дачка Крэсіна.

— Ці многія яшчэ дакументаў могуць папоўніць леныскае фонд?

— Асноўныя, буйныя работы мы маем. Што ж дзіцячычкі некаторых пісьмаў, запісак, рабочых дакументаў розных нарад, дык колькасць іх расце. Ва ўсякім выпадку, за іх апошніх гадоў фонд Уладзіміра Ільча Леніна атрымаў больш як дзвесці талерафных леныскае дакументаў. Зараз вядзецца вялікая работа ў цэнтральным дзяржаўным архівах. Вялікую частку дакументаў і ў ведамствах архівах, аркуш за аркушам правяраюцца многія старыя справы.

— Куды ад нас накіроўваюцца дакументаў? Дапусцім, зноўдзена леныскае пісьмо або запіска?

— Перш за ўсё мы клопачыся аб «стане здарова» дакументаў. Пасылаем яго нашым «дактарам», у лабараторыю рэстаўрацыі і кансервацыі, якой кіруе Мікалай Аляксандравіч Тапаеўскі. Ад яго і ад інжынера Тапаеўскага Аля Валіаўскага Сакаловай многія запыты: яны павінны прызначыць дакументу патрэбнае «лячэнне». І тады ён

10-00 — «3 днём нараджэння» (М). 10-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 10-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 11-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 11-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 11-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 11-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 12-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 12-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 12-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 12-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 13-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 13-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 13-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 13-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 14-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 14-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 14-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 14-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 15-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 15-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 15-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 15-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 16-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 16-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 16-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 16-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 17-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 17-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 17-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 17-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 18-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 18-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 18-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 18-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 19-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 19-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 19-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 19-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 20-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 20-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 20-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 20-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 21-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 21-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 21-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 21-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 22-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 22-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 22-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 22-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 23-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 23-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 23-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 23-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 24-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 24-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 24-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 24-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 25-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 25-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 25-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 25-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 26-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 26-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 26-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 26-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 27-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 27-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 27-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 27-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 28-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 28-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 28-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 28-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 29-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 29-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 29-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 29-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 30-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 30-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 30-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 30-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 31-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 31-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 31-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 31-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 32-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 32-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 32-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 32-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 33-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 33-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 33-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 33-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 34-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 34-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 34-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 34-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 35-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 35-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 35-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 35-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 36-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 36-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 36-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 36-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 37-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 37-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 37-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 37-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 38-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 38-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 38-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 38-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 39-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 39-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 39-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 39-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 40-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 40-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 40-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 40-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 41-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 41-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 41-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 41-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 42-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 42-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 42-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 42-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 43-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 43-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 43-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 43-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 44-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 44-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 44-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 44-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 45-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 45-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 45-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 45-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 46-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 46-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 46-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 46-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 47-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 47-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 47-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 47-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 48-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 48-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 48-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 48-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 49-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 49-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 49-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 49-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 50-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 50-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 50-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 50-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 51-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 51-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 51-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 51-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 52-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 52-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 52-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 52-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 53-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 53-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 53-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 53-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 54-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 54-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 54-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 54-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 55-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 55-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 55-30 — «Суботні рэпартаж» (М). 55-45 — «Суботні рэпартаж» (М). 56-00 — «Суботні рэпартаж» (М). 56-15 — «Суботні рэпартаж» (М). 56-30 — «Суботні р